

# Ebakohase seksuaalkäitumisega laste hindamine, nõustamine ning kogemused tööst kasuperede lastega

Lemme Haldre  
Tartu Laste Tugikeskus  
2021

Mida ma pean lapse sobimatuks  
seksuaalkäitumiseks?

Mida ma pean vanusgrupile vastavaks  
ja sobilikuks seksuaalkäitumiseks?

# Eestis on hindamisvahendina Lipusüsteem



**Sobilik käitumine**



**Sobimatu käitumine**



**Lubamatu käitumine**



**Täiesti lubamatu käitumine**

# Sobimatu seksuaalkäitumine

- Naiivne eksperimentaator
- Vähesed suhtlemis- ja probleemide lahendamise oskused
- Väärad arusaamad sõprussuhetest
- Puudlik seksuaalharidus- „nutilapsed“, erivajadusega lapsed (hüperkineetilised häired, autismispekter)

Kes veel?

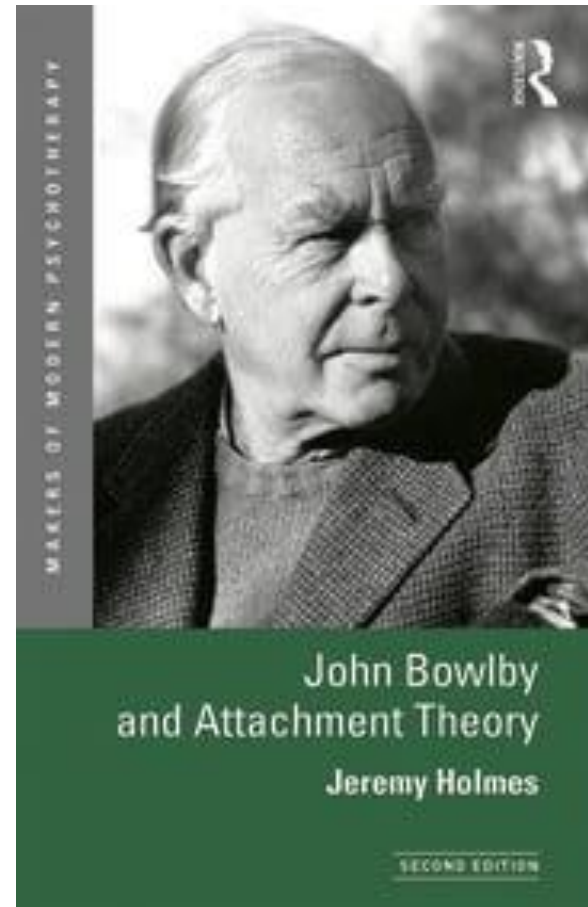
# Kiindumussuhe ja ebakohane seksuaalkäitumine

*Bowlby; Mary Ainsworth;  
Bell*

Seotus kujuneb esimese eluaasta jooksul.

Seotuse stiilid:

1. Turvaline seotus
2. Mitteturvaline seotus
  - Vältiv, ambivalentne ehk vastuoluline, kaootiline (disorganiseeritud)



# Kiindumussuhe ja töömudel

## Turvaline kiindumus ja positiivne töömudel

Enesehinnang kõrgem.  
Ebaõnnestumiste korral  
suurem usk endasse

## Mitteturvaline kiindumus ja negatiivne töömudel

Uskumus, et maailm on  
pigem vaenulik ja  
kedagi ei või usaldada



# Mitteturvalisest suhtest lapsed ja käitumine

Kiindumussuhte iseloom mõjutab peaagu kõiki eluvaldkondi (tundemaailm, stressiga toimetulek, õppimine)

Mitteturvaline seotus soodustab raskusi suhtlusruumis. On vahel seotud laste ebakohase seksuaalkäitumisega

„Ma pole kunagi  
kogenud lähedust.  
Ma ei tea, mis see  
on. Tahan seda  
tunda. Kui sa mind  
katsud ja silitad,  
siis olen ma valmis  
kõigeks...”





# Häiritud suhted inimestega



# Väärkohtlemine kui trauma

Asendushooldusele ja kasuperedesse sattunud lapsed on sagedamini kogunud igat liiki väärkohtlemist ja hooletussejätmist



# Väärkohtleva keskkonna mõju lapse ajule

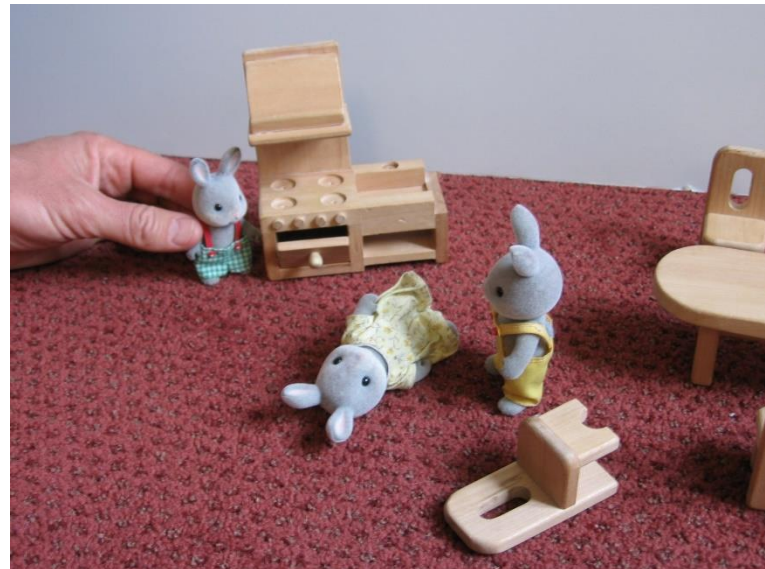
Ülestimulatsiooniga kahjustuvad ajuosad-  
ülestimulatsioon (liiga palju erutust ja  
emotsionaalseid reaktsioone)

Laps pole võimeline end maha rahustama  
(kogeb tihti äkkviha, ängistust)

Reaktsioonid võimenduvad kergesti  
(enesevalitsemise kaotus, teiste peal välja  
elamine)

# Väärkohtleva käitumise põhjused Taani Janus keskuse andmetel

- 20% alla 18-aastastest lastest olid ise olnud seksuaalkäitumise ohvrid
- 60-80% lastest olid elanud perevägivallaga kodudes

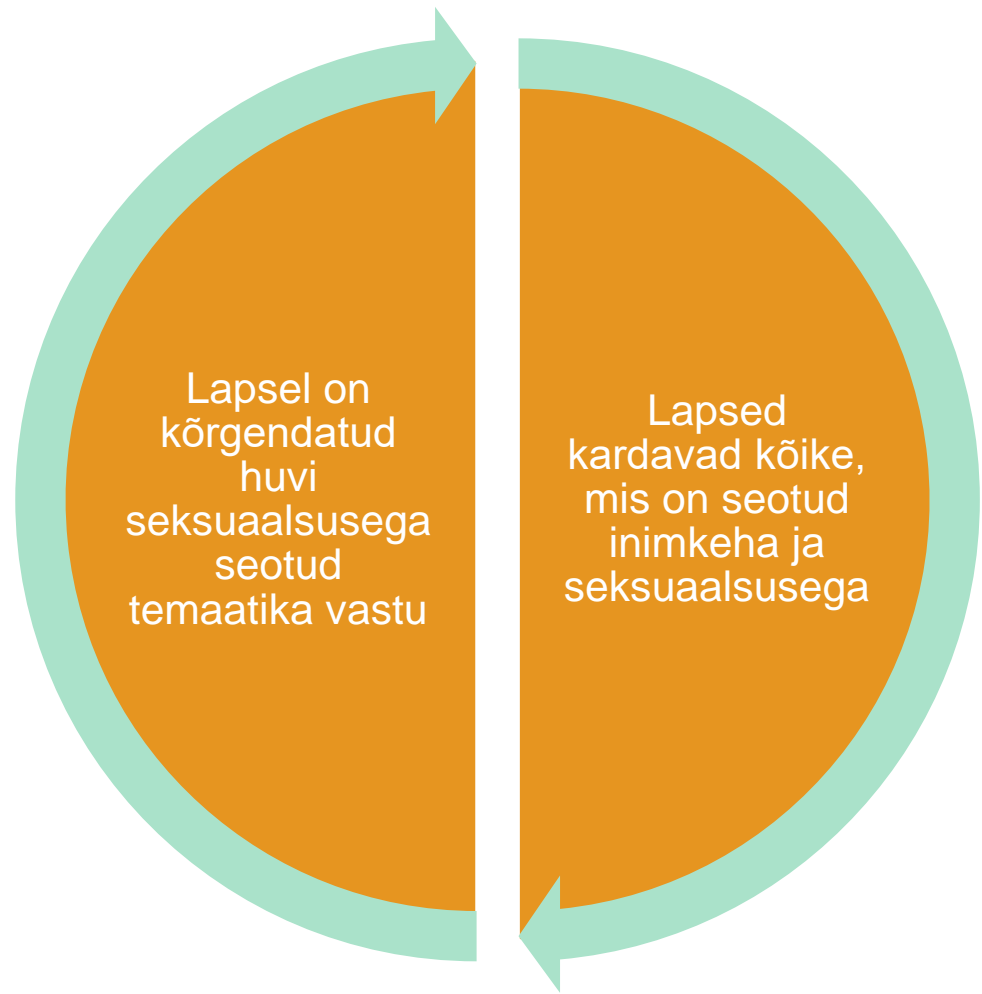


# Laps otsib oma olukorrale lahendust

Internaliseerib või  
eksternaliseerib  
kogetu



Kui lapse  
arengut on  
mõjutanud  
vägivallaga  
seotud  
ebasoovitavad  
faktorid



# Trauma dünaamika mudel

Toimub 3 olulist protsessi: traumaatiline seksualiseerumine; reetmise ja jõuetuse tunde kujunemine suhetes ja stigmatiseerumine, mis määravad inimese edasist käitumist

*(Finkelhor ja Browne 1985)*

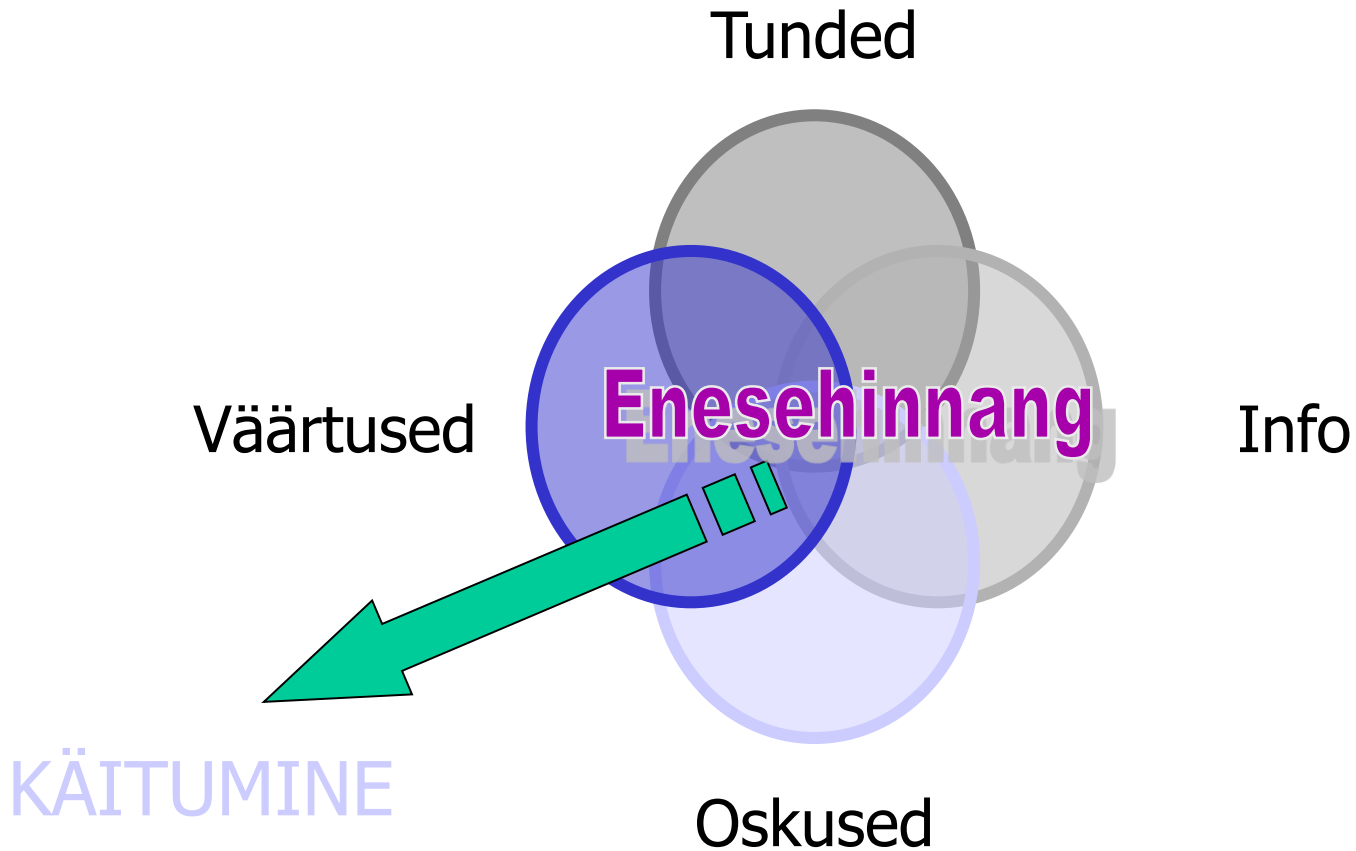


Seksuaalkäitumises  
peegelduvad meie  
varasemad  
elukogemused. See  
on dünaamiline  
protsess





# Seksuaalhariduse sisu



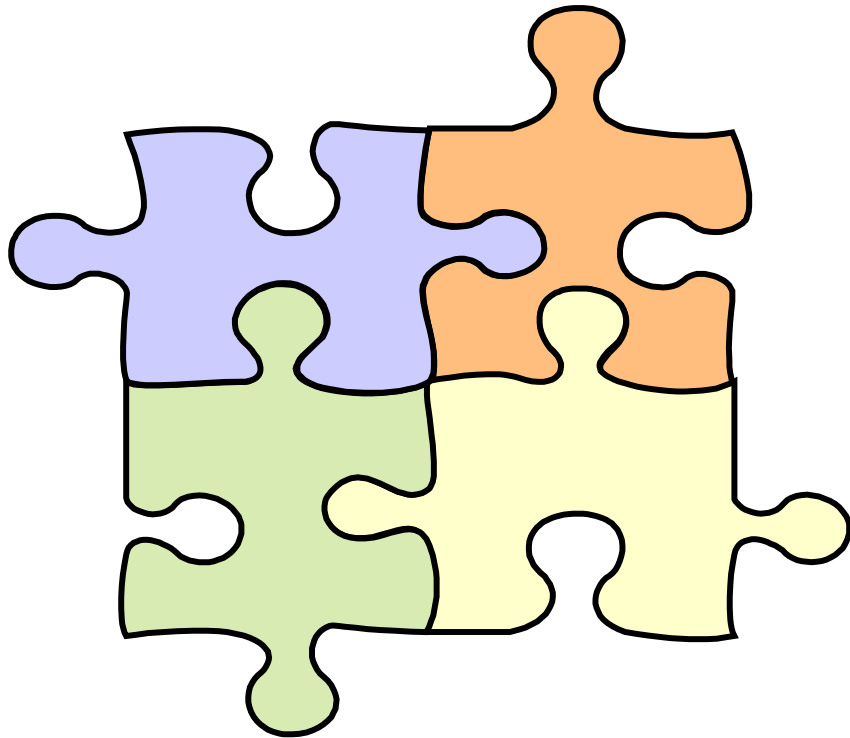
# Lapsed suudavad suhelda seksuaalsuse ja piiridega seotud küsimustes

- Julgevad esitada küsimusi
- Oskavad oma soove ja tundeid väljendada
- Saavad aru teise inimese tunnetest ja soovidest
- Oskavad vajadusel keelduda ja abi otsida

# Kasuperede lapsed vajavad seksuaalkasvatust

- Anna lapsele võimalus arutleda valikute plusside ja miinuste üle
- Õpeta probleemide lahendamist
- Seo seks ja füüsiline lähedus armastuse, hoolimise ja partneri austamisega

# Pane puzzel kokku!!!



Eesmärk: On tekitada  
lapses tunne, et  
trauma on üks  
episood ja mitte veel  
kogu elu.

Turvaline kiindumussuhe pole õpetatav,  
kuid on ajaga parandatav



Inimene on mosaiik lugudest mida  
räägivad teised



Lood, mida me lapsest räägime on  
kaugeleulatuva mõjuga

Õpime positiivsest kogemusest

Häid asju lapsest räägi kohe, mitte hiljem

Positiivsed lood võimaldava muutuda

# Teraapia väärkoheldud lapsele

Traumateraapia

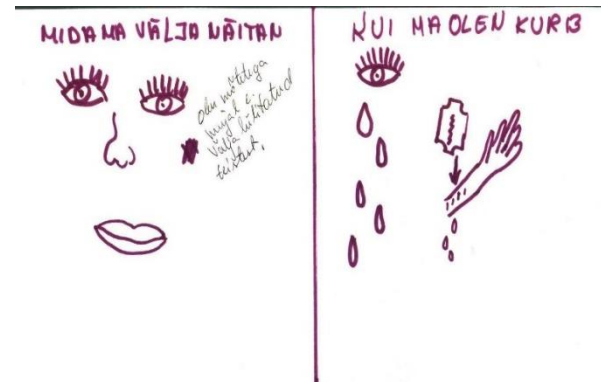
EMDR

Mänguteraapia

KKT

Loovteraapiad

Theraplay metoodika





# Mängud - turvatunde tekitamine füüsilise kontakti kaudu

- Füüsiline kontakt koos silmsideme, rahustava hääle ja puudutuste abil
- Selja või jalalabade masserimine
- Käte SPA mängud
- Juustega mängimine, peanaha masserimine
- Näomaalingud, rahulikult seletades, puudutades



okidoki

# Mis aitab luua hoidjaga kiindumussuhet?

- Pikaajaline suhe (rohkem kui aasta)
- Väike grupp lapsi üheskoos („meie tunde“ tekitamine)
- Füüsiline keskkond (kodutunne)
- Vähe lapsi ühe täiskasvanu kohta
- Tähelepanelik ja hooliv ning kognitiivselt stimuleeriv hoolitsus

*(Rusanen, 1995)*

# Mida veel annab teha?

- Enamiku aja nende elust on neid kontrollinud teised inimesed
- Ole nende jaoks olemas, kui sa seda oled lubanud
- Tee asju, mida oled öelnud, et sa teed.
- Püüa anda lapse vanusele sobiv vastus
- Räägi lapsega ja puuduta

*(N. P. Rygaard)*

Täna tähelepanu eest!

